

Машъум биродар ва муштарак масаласи

12:30 / 04.11.2019 1652

Бу масала олдинги масаланинг тескарисидир: сингил биродари борлиги учун меросдан маҳрум бўлади.

Биринчи мисол: Бир аёл вафот этди. Ортидан эри, онаси, отаси, қизи, ўғлининг қизи қолди. Ушбу ҳолатда ўғилнинг қизи ҳам мерос олади. Аммо унга унинг биродари – акаси ёки укаси қўшилса, унинг сабабидан қиз меросдан маҳрум бўлади. Синглисини меросдан маҳрум қилган бундай биродар «машъум биродар» дейилади.

Иккинчи мисол: Бир аёл вафот этди. Ортидан эри, онаси, она бир биродари, туғишган синглиси ва ота бир синглиси қолди. Бу ҳолатда ота бир сингил мерос олади. Аммо унга ота бир биродар қўшилса, мерос олмайди. Шунинг учун ундай биродар «машъум биродар» деб аталади.

Муштарак масала

Мерос илмида ишлатиладиган қоидага биноан, меросга қолган молни тақсимлашда аввал фарз эгаларининг ҳақлари берилади. Сўнгра асабаларга берилади. Чунки Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Фароизларни ўз аҳлига эриштиринглар, қолгани эса эркак қариндошга», деганлар.

Доимо шунга амал қилиб келинган. Аммо саҳобаи киромлар даврида бир масалани ечиш мушкул бўлиб қолган. У масала қуйидагидан иборат.

Бир аёл вафот этди. Ортидан эри, онаси, она бир иккита ёки ундан ортиқ қардошлари ва битта ёки кўп туғишган биродари қолди. Бу ҳолатда эр мероснинг ярмини, она олтидан бирини ва она бир қардошлар учдан бирни оладилар. Чунки улар фарз эгаларидир. Шу билан мерос тамом бўлади. Туғишган биродар ёки қардошларга ҳеч нарса қолмайди.

Саҳобаи киромлардан Абу Бакр, Али, Ибн Аббос розияллоҳу анҳум ҳамда Ҳанафий ва Ҳанбалий мазҳаблари «Қоидадан ташқари бўлса ҳам, мана шундай тақсим қилинади», деганлар.

Аммо саҳобалардан Зайд ибн Собит, Усмон, Ибн Масъуд розияллоҳу анҳум ҳамда Моликий ва Шофеъий мазҳаблари «Она бир қардошлар билан туғишган қардошлар учдан бирга шерик бўладилар», деганлар.

Ушбу масаланинг «муштарак масала» деб номланиши ҳам шундан.

Бу масала яна «Умария масаласи» ҳам дейилади. Чунки биринчи бўлиб Ҳазрати Умар розияллоҳу анҳу бу масалани она бир ва туғишган қардошлар шериклик қиладиган этиб ечганлар.

Мерос илмида «Банул Аъён» «Банул Иллот» ва «Банул Ахёф» деган истилоҳлар бор.

1. Банул Аъён – ота бир, она бир қардошлар, яъни ака-ука, опа-сингиллар дегани.
2. Банул Иллот – ота бир қардошлар, яъни ака-ука, опа-сингиллар дегани.
3. Банул Ахёф – она бир қардошлар, яъни ака-ука, опа-сингиллар дегани.

Банул Аъён, Банул Иллот ва Банул Ахёфлар ота, ўғил ва ўғилнинг ўғли билан ҳажб бўладилар.

Банул Ахёф қиз ва қиз набира билан ҳам тўсилади.

Банул Ахёф – она бир ака-ука, опа-сингиллар мерос олишда тенгдирлар. Яъни, эркагу аёл меросдан бир хил ҳиссада оладилар. Чунки Куръони Каримда «Улар учдан бирда шерикдирлар», дейилган.

«Ҳадис ва ҳаёт» китобидан